

ARDAK.KZ

АҚПАРАТТЫҚ ПОРТАЛЫ

Айрықша ақпараттарыңыз болса
«Ватсап» арқылы тәуліктің кез-келген
уақытында мына байланыс телефоны
арқылы жолдай аласыздар:
8 (778) 115-15-25
Эл.пошта: ardak.gazeta@mail.ru

АР-ДАК

№20 (808) 7 маусым, 2019 жыл

Республикалық қоғамдық-саяси апталық газет

ТОҚАЕВ МЕШІТКЕ БАРЫП, ДҰҒА ЖАСАДЫ

Қазақстан президенті Ораза айт мейрамында мешітке барды.

Қазақстанның мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев

Ораза айт мерекесінде «Нұр Астана» мешіті мен «Астана» медресе колледжіне барды, деп хабарлайды Ақорда. Президент медресенің

жұмысымен танысып, оқу процесі мен материалдық-техникалық база жоғары деңгейде екенін айтты.

Студенттермен әңгімелескен кезде, Тоқаев оқу және жатын орындарының жағдайын сұрады. Мемлекет басшысы мұндай оқу орнында оқитын шәкірттер ынталы әрі тәрбиелі болуы керектігін атап өтті.

«Сіздерді қасиетті Ораза айт мерекесімен құттықтаймын. Аспанымыз ашық, жақсылықтар мол болсын, бақ-береке тілеймін. Келесі Рамазан айына басымыз аман, бауырымыз бүтін, халқымыздың төрт құбыласы түгел жетуге нәсіп етсін. Дұға-тілектеріңіз қабыл болсын!» – деп тіледі Тоқаев.

Қазақстан президенті еліміздің игілігі үшін дұға жасады.

Сайлау күні қарсаңында Қазақстанның барлық аумағында қауіпсіздік шаралары күшейтіледі. Бұл туралы ішкі істер министрі Ерлан Тұрғымбаев айтты. Бұл туралы Sputnik хабарлады.

Министр қазір бүкіл елдің аумағында «Құқық тәртібі» операциясы жүргізіліп жатқанын, сондықтан қауіпсіздік шаралары қолға алынғанын атап өтті.

«Операция 6 маусымға дейін жүргізіледі. Сайлауға байланысты 7-12 маусым аралығында барлық полиция күшейтілген

ПОЛИЦИЯ КҮШЕЙТІЛГЕН РЕЖИМГЕ КӨШЕДІ

режимде жұмыс істейді», — деді Тұрғымбаев үкімет кулуарында.

Ол 8 маусым тыныштық күні екенін, сондықтан үгіт-насихатқа тыйым салынғанын еске салды.

«9 маусымда сайлау, ол өте ерте басталады. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін біздің

патруль барлық дерлік жерде жұмыс істейді. Бұл сайлау кезінде өткізілетін қалыпты шаралар», — деп сендірді министр.

Тұрғымбаевтың айтуынша, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге 21 мың полицей жұмылдырылмақ.

«ТӘРТІП ОРНАТЫҢЫЗ»: БІЛІМ МИНИСТРІ НЫҒМАТУЛИННЕН СӨЗ ЕСТІДІ

Мұғалімдердің дені ағылшын тілін жетік меңгермесе де, 1,6 миллиард теңге үстемақы төленген

Мәжіліс депутаттары білім және ғылым министрлігінен ағылшын тілін білмейтін мұғалімдерге үстемақы төлемейді талап етті, деп хабарлайды Sputnik Қазақстан тілшісі.

Мәжілісте үкімет пен республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің 2018 жылғы республикалық бюджеттің атқарылуы туралы есептері қаралды. Сұрақ-жауап барысында депутат Жәмила Нұрмамбетова мектептерде үштілділікке көшу мақсатында мұғалімдерге ағылшын тілін оқыту мәселесін көтерді.

«Үкіметтің есебіне сәйкес, 2018 жылы тілдік курстан өткені туралы сертификат алған 6740 мұғалімге үстемақы төлеу үшін республикалық бюджеттен 1,6 миллиард теңгеден аса қаржы бөлінді. 6740 мұғалімнің бәрі В және одан жоғары деңгейдегі сертификат алған. Алайда олардың тек 818-і ғана, бұл нәбәрі 12 процент, сабақты толығымен ағылшын тілінде беріп жүр. Ал қалған 5922 педагог тек жарым-жартылай ғана, яғни сабақтың тек жекелеген элементтері ғана ағылшынша өтеді. Бірақ, осы екі санаттағы мұғалімдер айына бірдей үстемақы – 35 394 теңге алады», - деді депутат.

Нұрмамбетованың айтуынша, қолдарында сертификаты бар мұғалімдердің дені ағылшын тілін жетік меңгермегендіктен, сабақты бастан-аяқ ағылшынша өткізуге көше алмай отыр.

«Ең қызығы, мұны ешкім проблема ретінде қарастырып отырған жоқ, тіпті мұғалімдердің өзі. Осы-

дан кейін үстемақы алудың жалғыз критерийі білім сапасы емес, сертификат қана ма деп қаласың. Осыған байланысты айтыңызшы, ағылшын тілін әртүрлі деңгейде оқытатын мұғалімдер неге бірдей ақша алады?», - деп сұрады ол білім және ғылым министрінен.

Шәмшидинова мектептерде пәндерді ағылшын тілінде оқытуға қатысты көп мәселе туындағанын атап өтті.

«Ағылшын тілінде оқыту, тым құрығанда, екі шартты орындаған кезде басталуы тиіс еді. Біріншісі – мұғалімдер дайын болған кезде, екіншісі оқушылардың дайындық деңгейі жеткілікті болғанда. Сол себепті биыл 352 мектепте ғана пәндер толығымен ағылшынша өтеді», - деді министр.

Ол о баста үстемақыны барлығына бірдей төлеу туралы шешім қабылданғанын айтты.

«Сондықтан біз қазір үстемақыны кімге қанша төлеу керек екенін анықтап, талқылап жатырмыз», - деді білім министрі.

«Онда талқылайтын не бар? Сіздер талқылап жатқанда, 1,6 миллиард теңге төленіп қойды», - деді Нығматулин.

«Мен түсінемін. Бірақ шешім

қабылданып қойғандықтан, оқу жылының ортасында тоқтата алмадық», - деп ақталды Шәмшидинова.

Министрдің жауабы Нығматулиннің ашуын тудырса да керек, мәжіліс төрағасы ведомствоның жұмысын сынға алды.

«Сіздер тіл білгені үшін емес, сертификат деп аталатын А4 форматындағы қағаз үшін ақша төлеп отырсыздар.

Шымкент қаласы әкімдігі халыққа қолайлы мемлекеттік қызмет түрлерін ұсыну мақсатында «Ашық әкімдік» форматында жұмыс істеуді қолға алды. Бұл жоба - Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың жергілікті атқарушы органдардың халықпен тығыз байланыс орнатудың жаңа форматына көшу туралы тапсырмасы аясында қала әкімі Ғ. Әбдірахымовтың бастамасымен жүзеге асып отыр.

Әкімдік ғимаратының бірінші

ШЫМКЕНТ «АШЫҚ ӘКІМДІК» ФОРМАТЫНДА ЖҰМЫС ІСТЕЙ БАСТАДЫ

қабатынан ашылған «Халықпен қызмет» орталығында тұрғындар үшін арнайы электронды кезек залы қызмет ете бастады. Онда мамандар келушілерге жер, тұрғын үй, әлеуметтік салалар мен құрылыс, жол сынды мәселелері бойынша кеңес беріп, қызмет көрсететін болады. Келушілер үшін күту залы, тегін wi-fi мен банкоматтар және төлем терминалдары, арнайы e-gov порталына қосылған терминалдар орнатылған.

Сонымен қатар, мұнда қала әкімі мен орынбасарлары

тұрғындармен «Ашық диалог» форматында жұмыс жасау үшін оренспас залдары құрылды. Онда қала әкімінен бөлек, оның әрбір орынбасарлары өз салалары бойынша апта сайын азаматтарды жеке мәселелері бойынша қабылдайтын болады.

Н.Назарбаев даңғылы 10, мекен-жайында орналасқан аталған орталық арқылы мемлекеттік қызмет саласын уақыт талабына сай жетілдіріп, басқару жүйесінің тиімділігін арттыру болып табылады.

ҚАЗЫҒҰРТТЫҚ КӘСІПКЕР 10 ОТБАСЫҒА БАСПАНА СЫЙЛАДЫ

Түркістан облысы Қазығұрт ауданында еңбегі мен іскерлігінің арқасында кәсіптерін дөңгелетіп отырған азаматтар жетерлік. Әрбір уақытының қадірін жете түсіне білген олар қазірде кәсіпкерлерге айналған нағыз белсенді тұлғалар.

Тұңғыш Президент Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласының «Жомарт жүрек» базалық жобасы аясында аудандағы кәсіпкерлер мен демеушілер тарапынан аз қамтамасыз етілген, көпбалалы және мүмкіндігі шектеулі отбасыларға, Ұлы Отан соғысы ардагерлеріне, жалғызбалалы қарттарға көптеген көмектер берілуде.

Осындай нар тұлғалы азаматтардың бірі, «Қазақстанның 100 жаңа есімі» байқауының жеңімпазы, Қазығұрт ауданының

Құрметті азаматы, кәсіпкер – Сырым Ертаев.

Ол өз есебінен 2017-2018 жылдары тұрмысы төмен Алтынтобе ауыл округінен 2 отбасыға, Қарабау ауыл округінен 3 жанұяға, Жанабазар ауыл округінен 2, жалпы 7 отбасыға үй салып берген. Және биылғы жылы да бұл қайырымды ісін жалғастыра отырып жуық арада Жігерген ауыл округінен 1, Қазығұрт ауыл округінен 2, жалпы 3 жанұяға баспана тарту етпек.

Сонымен қатар, кәсіпкер мұсылман қауымы үшін жылдың ең қасиетті, әрі ерекше айы – Рамазан айында аудандағы әлеуметтік жағынан аз қамтылған 500 отбасыға азық-түлік үлестіріп, 5 млн. теңге көлемінде көмек көрсетті. Барымен бөлісуді мұсылмандық борышы деп ұғынған жаны жомарт жан осылайша ізгілік жасауды дәстүрге айналдырған.

«ӨЗІМІЗДЕ БӘРІ БАР» НАЗАРБАЕВ ШЕТЕЛГЕ ШЫҚҚЫСЫ КЕЛМЕЙТІНІН АЙТТЫ

Елбасы елімізді көркейтіп, туристік нысандарды көптеп аша беретін болсақ, біз емес, жұрт бізге келетінін атап өтті

Қазақстанның тұңғыш президенті Нұрсұлтан Назарбаев өз атындағы университеттің үздік түлектеріне диплом тапсыру кезінде қазіргі қызметі туралы айтып, шетелге демалысқа да шыққысы келмейтінін жеткізді, деп хабарлайды Sputnik Қазақстан тілшісі.

«Қазір мен Елбасы ретінде басқа өзіме жүктелген шараларды орындау барысында көп нәрсені ойға алып жүрмін. Сол ойлағанымды тұжырымдап, елге қызмет ету жағдайын қарастырып жатырмын», — деді Назарбаев.

Тұңғыш президент осы уақытқа дейін шетелдің барлық жерін аралап шыққанын атап өтті. Енді еш жерге шыққысы келмейді.

«Мен – дүниенің барлық мемлекетін аралаған адаммын. Өз өмірімде 200-

ге жуық президентпен кездестім. Премьерлер, ғалымдар, неше түрлі саясаткерлермен кездестім. Дүниенің барлық «әдемі» дейтін жерінде болдым. Шынымды айтсам, соның бәрін аралағаннан кейін Қазақстаннан басқа жерге барғым келмейді. Демалысқа да барғым келмейді. Қазір өзімізде бәрі бар», — деп атап көрсетті Назарбаев.

Оның айтуынша, теңіз іздеген адамға Каспийге баруға болады. Қазіргі кезде ол жақта үлкен кешен салынып жатыр. Негізгі мақсат – ірі туристік орталық жасау.

«Аталған кешен ешқайсынан кем болмайды. Бізде Алакөл де, Бурабай да дайындалып жатыр. Алматы облысында тау шаңғысымен демалатын жерлер ашылып жатыр. Барлығы бар. Елімізді көркейте берсек, туристік нысандарды аша беретін болсақ, біз емес, бізге келетін болады. Біздің арманымыз сол», — дейді Елбасы.

«ЖУСАН» ОПЕРАЦИЯСЫНЫҢ СОҢҒЫ КЕЗЕҢІ АЯҚТАЛДЫ

Қазақстан азаматтарын Сириядан қайтару бойынша «Жусан» арнайы гуманитарлық акциясының соңғы кезеңі аяқталды. Осыған орай Ақорданың баспасөз қызметі ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың мәлімдемесін таратты, деп хабарлайды ҚазАқпарат.

«Менің тапсырмам бойынша 28-31 мамырда «Жусан» арнайы гуманитарлық акциясының соңғы кезеңі табысты өтті. Сириядан отандастарымыздың кезекті тобы оралды. Қазақстанның мемлекеттік құрылымдарының жүйелі жұмыстарының және шетелдік серіктестермен тығыз ықпалдастықтың арқасында қақтығыс аймағынан 171 бала шығарылды. Қазақстанға оралған соң, олар оналту шараларынан өтіп, барлық қажетті көмек алатын арнайы бейімдеу орталығына орналастырылды», — делінген мәлімдемеде.

Жусан» гуманитарлық операциясы — ауқымды акция. Бұл бастаманы Тұңғыш Президент — Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев ұсынды және былтырдан бері жүзеге асырылуда. Кешенді шаралар нәтижесінде қақтығыс аймағынан Отанымызға 357 бала қайтарылды. Балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету «Жусан» операциясының басты мақсаты болды.

«Жусан» гуманитарлық операциясының қорытындылары мемлекетіміздің өте күрделі міндеттерді тиімді шешуге қабілетті екенін көрсетті.

Осы операцияға қатысқан арнайы қызмет өкілдерінің, дипломаттардың, әскерилердің бәріне тапсырылған жауапты миссияны абыроймен орындағаны үшін алғыс білдіремін.

Елге оралған отандастар жаңа өмір бастауға, ал балалар бейбіт өмір сүруге мүмкіндік алды.

Біз өз азаматтарымыздың құқықтары мен қауіпсіздігін алдағы уақытта да қорғайтын боламыз.

Еске салайық, Сириядан қазақстандықтардың алғашқы легі биылғы 6 қаңтарда елге жеткізілген болатын. Құқыққорғау органдары мен Сыртқы істер министрлігі жүргізген гуманитарлық шара нәтижесінде 47 азамат, соның ішінде 30 бала Қазақстанға қайтарылды.

7-9 мамыр күндері аталмыш елден Қазақстанның тағы 231 азаматы оралды. Оның 156-сы — балалар, дені мектеп жасына дейінгілер, соның ішінде 18-і — жетім балалар.

«Жусан-2» операциясына қатысты өткен баспасөз мәслихатында ҚР Сыртқы істер министрінің орынбасары Ержан Ашықбаев атап өткендей, Сириядан қайтарылған адамдардың лаңкестік қылмыстарға қатысы барлары жазаға тартылатын болады.

«Лаңкестік іс-қимылдарға және заңсыз жауынгерлік әрекеттерге қатысқандарға тоқталсақ, қылмыстарға қатыстылығы дәлелденген жағдайда, олар ҚР заңнамасына сәйкес қылмыстық жауапкершілікке тартылады. Бұл гуманитарлық операция АҚШ-тың қолдауымен жүзеге асырылды, сондай-ақ бұл жобадан Сирия демократиялық күштерінің маңызды рөлін атап өткен жөн», — деген еді министрдің орынбасары.

Отанына қайтарылған азаматтардың дені жеке құжаттарын жоғалтып алған.

Ендігіде дерадикализациялау және сауықтыру мәселелеріне ерекше көңіл бөліне отырып, қайтып келген әйелдер мен балаларды бейімдеу әрі қайта әлеуметтендіру жүргізіледі.

Елімізде ресми сапармен болған БҰҰ-ның Адам құқықтарын және іргелі бостандықтарын ілгерілету мен қорғау жөніндегі арнайы баяндамашысы Фионнуала Ни Аолэйн Қазақстанның Сирия мен Ирактағы жанжал аймағынан өз азаматтарын қайтару бастамасын өзге мемлекеттерге үлгі етті.

ТОҚАЕВ ӘЛЕУМЕТТІК КӨМЕК ҮШІН АЖЫРАСУҒА ТОСҚАУЫЛ ҚОЮДЫ ТАПСЫРДЫ

Мемлекеттен көмек алу үшін ажырасу және баладан бас тарту жиілеп кетті

Қазақстан президенті Қасым-Жомарт Тоқаев атаулы әлеуметтік көмек алу үшін көпбалалы ата-аналардың ажырасуы жиілеп кетуіне байланысты алаяқтықты тоқтатуға тапсырма берді.

«Атаулы әлеуметтік көмек алу мақсатында көпбалалы ата-аналардың ажырасуы жиілеп кетті. Үкімет пен президент әкімшілігіне алаяқтыққа тосқауыл қою үшін цифрландыру жүйесін енгізуді жеделдету тапсырылды. АӘК – бұл мұқтаж азаматтарға берілетін мемлекеттің жәрдемақысы», — деп жазды мемлекет басшысы Twitter паракшасында.

Бұдан бұрын шымкенттік соттар хабарлағандай, көптеген отбасының өз шаңырағын шайқалтуына басты себеп атаулы әлеуметтік көмекті алу болып отыр. Көпбалалы аналар ажырастыруды талап етіп соттың алдын бермеуде. Ал әкелері мемлекеттен көмек алу үшін балаларынан бас тартып жатыр. Аптасына 10-15 арыз түсетін көрінеді.

Ақшалай атаулы әлеуметтік көмек

жан басына шаққандағы айлық табысы кедейлік шегінен төмен жеке тұлғаларға беріледі. Биыл атаулы әлеуметтік көмек мөлшері 20 789 теңгеге дейін көтерілді. Оған өтініш қабылдау 2019 жылдың 1 сәуірінен басталды.

ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің мәліметінше, республикада 80 мыңнан астам отбасы 9,4 миллиард теңге жаңартылған атаулы көмек алды.

МАҢҒЫСТАУҒА БАРҒАН АМЕРИКАЛЫҚ ТУРИСТЕРДІҢ «ТӨБЕ ШАШЫ ТІК ТҰРДЫ»

Бозжыра шатқалына барған туристер ерекше құбылысқа куә болған

Маңғыстаудағы Бозжыра шатқалына барған америкалық туристермен қатар жергілікті тұрғындар да таңғалды. Олардың бәрінің шашы тіктейіп кеткен, деп хабарлайды Lada.kz.

Мамандар бұл құбылыс ауаның электрленуінің әсерінен болғанын айтады. Бірнеше жыл бойы Маңғыстау өңіріне экспедиция ұйымдастырушы Сергей Хачатрян мұндайды бірінші рет көрген екен.

«Бұл жолы Бозжыра шатқалына

америкалық туристерді әкелген едім. Ең биік нүктеге көтерілген кезде түсініксіз жағдайға тап болдық. Қолымызды көтерген кезде бір нәрсенің сатыр-сұтыр үткен дыбысы естілді. Тоқтың дыбысына ұқсайды. Бұдан соң бәріміздің төбе шашымыз тік тұрды деп айтуға болады», — деді Сергей Хачатрян.

Физиктер мұндай құбылыс таңғаларлық жағдай емес деп отыр.

«Жердің өзінің заряды болады. Бұл жолы күн бұлтты, ауа ылғалды болған. Сондықтан ауа мен жер қуаты түйісті», — деді геолог-геофизик Геннадий Тарасенко.

ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВ «КӨНЕ ТАРАЗ» АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ САЯБАҒЫН АРАЛАП КӨРДІ

Бұл туралы Ақорданың баспасөз қызметі хабарлады.

Мемлекет басшысына I – XIX ғасырлар аралығын қамтитын республикалық маңызы бар тарихи ескерткіш туралы баяндалып, өңірдегі археологиялық қазба жұмыстарының нәтижесінде табылған алтын, күміс тиындар, керамикалық қолөнер бұйымдары және басқа да құнды жәдігерлер таныстырылды.

Сонымен қатар, «Шахристан – көне Тараз» кешенінің мәкәті көрсетіліп, алдағы жоспарлары туралы ақпарат

берілді.

– Көне Тараздың тарихы әлі де зерттеле береді. Бұл жұмыстарға тұрақты қолдау көрсетіледі. Бұл салада халықаралық деңгейдегі мамандар көп. Бізге университеттерде туризм бизнесі бойынша мамандар әзірлеуді қолға алу керек, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

«Көне Тараз» саябағы келешекте халықаралық туристік орынға айналады деп күтілуде. Облысқа өткен жылы 145 мың турист келсе, биылғы жылдың алғашқы үш айында тарихи орынды 16 мың адам тамашалаған.

Алматыдан Шымкентке FlyArystan лоукостерінің алғашқы рейсі ұшып келді. Әуежайда қала әкімі Ғабидолла Әбдірахымов «Эйр Астана» әуекомпаниясының президенті Питер Фостерді күтіп алып, еліміздегі алғашқы бюджеттік әуекомпаниясының жұмысына сәттілік тіледі.

— Еліміздің үшінші мегаполисіне арнайы келген Питер Фостер мырзаға алғысымды білдіремін. Алғашқы рейстің сәтті қонуымен құттықтаймын. Бұл — қала тұрғындары мен қонақтары үшін тамаша жаңалық. Өйткені біздің қаламыз арқылы көршілес облыс пен Өзбекстан азаматтары ұшады. Ендігі шымкенттіктер мен қала қонақтар арзан бағамен Оңтүстік астанаға ұша алады. Әуекомпаниясының алдағы жұмыстарына сәттілік тілеймін, — деді қала әкімі.

екеніне тоқталды.

— FlyArystan компаниясының көмегімен жолаушылар алтын

ШЫМКЕНТКЕ FLYARYSTAN ӘУЕКОМПАНИЯСЫНЫҢ АЛҒАШҚЫ ҰШАҒЫ ҚОНДЫ

Бұл бағытта енді 180 орынды заманауи Airbus A320 әуе кемелері күнде қатынайды. Айта кету керек, Алматыдан Шымкентке бірінші рейс толып келді, біраз билет ең минималды тарифпен, 10 000 теңгеге дейінгі бағамен сатылған. «Эйр Астана» компаниясының президенті Питер Фостер Шымкент еліміздің республикалық маңызға ие мегаполистердің бірі

уақыттарын үнемдеп, лоукостермен сапар шегуді тандайды деген сенімдемін. Алдағы уақытта рейстер мен әуе бағыттары көбейеді, — деді Питер Фостер.

Айта кетейік, Шымкентке ең төменгі ұшақ билеті 4999 теңгеден басталады. Жүгіңіз 5 келіден артық болып, борт ішінде тамақтанатын жағдайда билет бағасы да арта түседі. Осы тұста FlyArystan өкілдері жолаушыларға flyarystan.com сайтында жарияланған тариф ережелерімен мұқият таныс болуды сұрайды.

ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ
ӘКІМДІГІНІҢ РЕСМИ САЙТЫ

ШЫМКЕНТТІК ДИДАР ӘБДІХАЛЫҚ «ЖАС ҚАНАТ-2019» БАЙҚАУЫНЫҢ ЖЕҢІМПАЗЫ АТАНДЫ

XXVIII республикалық «Жас қанат-2019» жас әншілер байқауы жеңімпаздарының есімдері белгілі болды, деп хабарлайды «ҚазАқпарат» байқаудың баспасөз қызметіне сілтеме жасап.

Байқаудың ақтық кезеңі Бейбітшілік пен келісім сарайында өтті. Финалда 5 үміткер өзара бақ сынады. — Жанболат Ұзақбай, 24 жаста (Нұр-Сұлтан) — Олжас Оспан, 25 жаста (Семей) — Акерке Көпжасарова, 15 жаста (Нұр-Сұлтан) — Дидар Әбдіхалық, 18 жаста (Шымкент) — Әділ Балтабаев, 22 жаста (Көкшетау).

Биылғы жылы жеңімпаздарды марапаттау салтанатты шарасы жылдағыдан өзгеше форматта өтті. Бірінші болып байқаудың қорытындысы «Қазақстан аруы» әсемдік конкурсы бойынша шығарылды. Олар бір емес бірнеше сыйлық берді, сондай-ақ ынталандырушы «Хан» триосының сыйлығы бар. Ол костюмдер алуға мүмкіндік беретін арнайы сертификат.

Екінші вице-мырза нұрсұлтандық Жанболат Ұзақбай атанды. Бірінші вице-мырза семейлік Олжас Оспан болса, «Жас қанат» мырза атағына Дидар Әбдіхалық лайықты деп танылды. Акерке Көпжасарова ұлттық құндылықтарды сақтағаны үшін «Хабар» агенттігінің арнайы сыйлығын алды. Жартылай финалға дейін өнер көрсеткен семейлік Айым Имашева әкімнің сыйлығына ие болды. Байқаудың ақпараттық серіктесі «Астана» радиосы өзінің сыйлығын Жанболат Ұзақбай орындаған ән үшін берді. Биылғы жылы Олжас Оспан мен Акерке Көпжасарова дипломант атанды.

XXVIII «Жас қанат-2019» жас әншілер байқауының жеңімпаздары: Көкшетаулық Әділ Балтабаев конкурстың үшінші премиясы мен «Қола қанат» иегері атанды. Нұрсұлтандық Жанболат Ұзақтай екінші орын алып, «Күміс қанат» пен «Астана» радиосынан бір жыл бойына ротациялау құқығына ие болды. «Жас қанат» байқауының «Алтын қанаты» мен бірінші премияны және байқаудың жеңімпазы атағын шымкенттік Диар Әбдіхалық жеңіп алды.

ШЫМКЕНТ МЕКТЕПТЕРІНДЕ АҚША ЖИНАУҒА ҚАТАҢ ТҮЙЫМ САЛЫНДЫ

Шымкент қаласындағы мектептерде қосымша қаржы жинауға қатаң тыйым салынған. Бұл туралы қала әкімінің бірінші орынбасары Қайрат Нұртай Instagram-дағы парақшасында жазды.

Қайрат Нұртайдың айтуынша, оқу жылының аяқталуына орай, әкімдікте мектеп, колледж директорларымен арнайы мәжіліс өткен. Жиынға мемлекеттік қызмет істері мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл департаментінің өкілдері қатысқан. Мәжілісте оқулық мәселесінен бастап мектептерде жөндеу жұмыстарын атқару міндеттері талқыланып, алдағы емтихан кезеңі мен мектептердегі қаржы жинау мәселесі сөз болған. «Қала әкімі Ғабидолла Рахматоллаұлының тапсырмасына сәйкес, Шымкентте үшінші жыл қатарынан мектептердегі ағымдағы жөндеу жұмыстарына бюджеттен қаржы бөлінеді. Әрине, оқу жылы аяқталған соң, мектептер белгілі бір деңгейде жөндеуді қажет етеді. Бірінің сыртын сырлау керек болса, енді бірінің кафелін ауыстыру қажет. Биыл мектептерді ағымдағы жөндеуден өткізуге 260 млн

теңге бөлінген. Сондықтан, мен барлық ата-аналарға, мұғалімдерге, мектеп директорларына ресми түрде мәлімдеймін: Шымкент қаласында қандайда бір желеумен болмасын, қосымша қаржы жинауға қатаң түрде тыйым салынған», — дейді қала әкімінің орынбасары. Шенеунікті сөзінше, бүгінгі таңда басты мәселе — білім сапасын арттыру болып отыр. Сол себепті мегаполисте мұғалімдердің біліктілігін арттыруға көңіл бөлуге аса мән берілген. «Бүгін әрбір оқушы үшін жауапты кезең — емтихан тапсыру науқаны басталғалы тұр. Мен жауапты мамандарға бұл кезеңді ииеленістірмей, қалыпты жағдайда өткізуді жүктедім. Мектеп бітіруші түлектің психологиялық ахуалы оқушының емтихан тапсыруына кедергі келтірмеуі қажет екендігін ескерттім. Жазғы маусым — бұл балалардың тынығуы үшін тамаша кезең. Ал біз осы уақытты тиімді пайдаланып, балаларымыздың жаңа оқу жылында сапалы білім алуларына жағдай жасауымыз қажет», — деп жазады Қайрат Нұртай желідегі парақшасында.

ШЫМКЕНТТЕ АЛИМЕНТ ӨНДІРУ БОЙЫНША ЖҰМЫС ТОБЫ ҚҰРЫЛАДЫ

Шымкентте «Проблемалық алименттерді өндіріп алу» мәселелері жөнінде жиын өтті.

Басқосуға қала әкімі Ғабидолла Әбдірахымов пен сот саласының, құқық қорғау органы өкілдері мен төрағалары қатысып, пікір алмасты, деп хабарлайды ҚазАқпарат тілшісі.

Жиында сөз сөйлеген жеке сот орындаушылардың республикалық палатасының басқарма төрағасы Ернар Ибраев ағымдағы жылдың басынан бері жеке сот орындаушыларға қатысты 2000-нан астам арызшағым түскенін айтып өтті. Оның ішінде 756 шағым алимент өндіру мәселесіне қатысты болған. Жиында қала әкімі Ғабидолла Әбдірахымов та бұл салада қордаланған біраз мәселелер бар екенін жеткізді.

«Бұл дер кезінде көтеріліп отырған өзекті мәселе. Әлі де болса түйіні тарқатылмаған жұмыстарды бірлесе шешуіміз керек. Осы орайда ҚР Әділет министрлігі, республикалық

палата және әкімдік арасында меморандумға қол қойдық. Тағы қосымша іс-шаралар жоспары бар. Ал өңірлік деңгейде Әділет департаменті мен жеке сот орындаушылар бірлесе жұмыс тобын құруы тиіс. Соның нәтижесінде біз мәселелерді жылдам шеше аламыз», — деді қала әкімі.

Қоғамда алимент төлеуден жалтарып, іс жүзіндегі табыстарын жасырып жүрген әкелер көп. Шымкент қаласының Әділет департаментінің басшысы Орынбасар Тастанов өз баяндамасында негізгі атқарылған жұмыстардан хабардар етті.

Оның мәлімдеуінше, қазіргі таңда Шымкент қаласының сот орындаушыларының өндірісінде жалпы 7926 өндіру туралы іс бар. 4737 балаға қатысты алимент төлеу өндірілуде. Оның ішінде 2924 борышкер алиментті өз еріктерімен төлеуде. Жалпы 3822 бала өздеріне тиесілі қаражатты қажетті деңгейде ала алмай келеді.

БИЫЛ ТҮРКІСТАНДА ТУРИСТЕРГЕ АРНАЛҒАН 2 ҚАБАТТЫ ЭЛЕКТРЛІ АВТОБУСТАР ІСКЕ ҚОСЫЛАДЫ

Түркістан облысы әкімі Өмірзақ Шөкеев пен қытайлық «BYD» компаниясының өкілдері арасында Түркістан қаласында шоғырланған тарихи-мәдени орталықтарға туристерді тасымалдау үшін экологиялық таза көлік ендіру мәселесі бойынша кездесу өтті.

Жиын барысында облыс әкімі өңірге келетін туристер мен зиярат жасайтын адамдар санының жыл сайын артуын тілге тиек етіп, оларға жасалатын қолайлы жағдайдың да жақсаруы қажеттілігін айтты. Мысалға, 2018 жылы Түркістан облысына 1,5 млн турист келсе, биыл бұл көрсеткіш 1,7 млн адамға жетеді деп күтілуде.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының бірінші президенті Н.Назарбаевтың тапсырмасын орындау аясында 2024 жылы еліміздің жалпы ішкі өніміндегі туризм үлесін 8%-ға жеткізу туралы айтылды.

Кездесу нәтижесінде өңірге ұзындығы – 12 метр, ал сыйымдылығы – 82 жолаушы болатын екі деңгейлі туристік электрлік автобус жеткізілетін болды. Айта кетерлік жай, бұл автобустар «BYD» батареялары көмегімен жұмыс істейді және қуаты 200 км-ге жетеді. Бұл Түркістанның экологиялық жағдайы тұрғысынан алғанда жағымды қалаға айналуына өз үлесін қосады деп күтілуде. «BYD» өкілдері ав-

тобустарды биылғы жылдың соңына дейін толық тасымалдайтынын баяндады.

Сондай-ақ, қос тарап арасында Түркістан облысы аумағында электрлік батареялар, күн панельдері, және де электрлік автокөліктер мен электрлік автобустар құрастыру бойынша өндіріс ашу жөнінде келіссөздер жүргізілді. «BYD» сарапшылары бұл жобаға қызығушылық танытып, нарық әлеуетін зерттейтін болды. Өз кезегінде, облыс басшысы қытайлық тарапқа өндіріске қолайлы жағдайлар жасалған арнайы экономикалық аймақ пен индустриалды аймақтардың бар екендігін айтып, инвесторларға жан-жақты қолдау көрсетілетіндігін жеткізді.

Қытай делегациясының бұл іс-сапары – ағымдағы жылғы 20-23 мамыр аралығында ҚХР-на Түркістан облысы делегациясын бастап барған облыс басшысының орынбасары Мейіржан Мырзалиев пен «BYD» президенті Ванг Чуань мырза арасындағы келісімдердің іс жүзіне асуының жалғасы.

«BYD» — бұл жоғары технологиялық компания және жылына 700 мыңға жуық электрлік көлік шығаратын қуаты бар өз саласының әлемдік көшбасшысы. BYD электроника саласында Samsung смартфондарының шамамен 60%-ын құрастырады, ал Huawei компаниясы үшін мобильді құрылғылардың 50% жинайды.

Қазығұрт ауданы әкімдігі мен аудандық пробация бөлімінің бастамасымен ауданымызда пробация үйі ашылды. Ашылу салтанатына аудан әкімі Т.Телғараев, аудандық мәслихат хатшысы Ө.Көпеев қатысты. Пробация үйінің ашылуы кезінде аудандық жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің басшысы Аймен Өсербаев сөз алып, пробация үйінің атқаратын қызметі мен міндеттеріне тоқтала кетті.

– Пробация қызметі – Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлының «Ұлт жоспары – 100 нақты қадамы» аясында өмірге келіп отыр. Осы реформаның 33-қадамында «Бас бостандығынан айыру және

ПРОБАЦИЯ ҮЙІ АШЫЛДЫ

сынақтан өту қызметіне тіркелген азаматтарды әлеуметтік оналтудың тиімді жүйесін қалыпқа келтіру. Осындай азаматтар үшін арнаулы әлеуметтік қызмет стандарттарын және әлеуметтік оналтудың кешенді стратегиясын жасау қажет», – деп атап көрсеткен. Елбасы тапсырмасын басшылыққа ала отырып, бүгін біздер аудан орталығынан пробация үйін ашып, іске қосып отырмыз. Мақсатымыз – бұрын жаза басып, сотты болған азаматтарды қайта өмірге бейімдеу. Оларды қоғамның белсенді, толыққанды мүшесі болулары үшін тиісті жұмыстардың барлығын да жүргіземіз. Қателескен адамды қайта тәрбиелеп, қатарға қосуда пробация ұйымы жемісті қызмет атқара береді деп сенемін, – деді аудан әкімінің орынбасары С.Тұрсынқұлов.

Жұмыспен қамту орталығы ғимаратының екінші қабатында орналасқан пробация үйінде мамандар құқықтық түсінік берумен айналысады. Атап айтар болсақ, психологтар, заңгерлер, аудандық орталық аурухана,

дене шынықтыру және спорт бөлімі, жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімі, жұмыспен қамту орталығы, жастар ресурстық орталығы, кәсіпкерлік бөлімі, мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі секілді мекемелердің мамандары апта сайын осында келіп, жұмыс жүргізеді. Пробация үйі заман талабына сай жиһаздармен жабдықталып, жұмыс столы, компьютерлер мен принтерлер алынған.

Бір сөзбен айтқанда, бұрын сотты болғандар қоғамнан сырт қалмастан, өзгелермен тең дәрежеде өмір сүрулері үшін қажетті көмектер жасалынады. Аудан бойынша қазіргі таңда 115-ге жуық азамат шалыс басып, сотты болып шыққан болса, солардың ішінде 16 азаматты қысқа мерзімді кәсіптік оқытудан өтуге жіберілу көзделіп отыр.

Нұрлан ТӨРЕХАНОВ,
аудандық пробация
қызметінің бастығы,
Әділет майоры.

Бір айдың ішінде екі үшемнің өмірге келуі облыс орталығында алғаш рет тіркеліп отыр.

Түркістанда екі бірдей ана үшем босанған 2 ана, бүгін перзентханадан шығарылды — деп хабарлайды ERNUR.KZ.

Түркістан облыстық №3 перинаталдық орталықта босанған Динара Нарханова үш ұлды өмірге әкелді. 1-ші мамыр күні мерзімінен ерте босанған 27 жастағы келіншектің нәрестелері 1 820 гр, 1800 гр, 1730 гр болған. Дәрігерлер алғашқы кезде шараналардың жағдайы ауыр болғанын айтады. Оларды жасанды тыныстану аппаратына қосып, бір ай көлемінде денсаулықтарына ерекше күтім жасаған. Қазір жағдайлары жақсарып, салмақтары екі келіден асқан. Жа-

БІР АЙДА ЕКІ АНА ҮШЕМ БОСАНДЫ

санды ұрықтандыру жолымен жүкті болған келіншек балаларының есімін Икрам, Ислам және Иман қойыпты. Бұған дейін бір қызы бар отбасының перзенттері осылайша төрт балаға көбейді.

Ал, екінші үшемдерді босанған Сайера Туклиева 29 жаста. Бірлік ауылында тұратын келіншек 27 мамыр күні босанған. Кесарь тілігі арқылы екі қыз бен бір ұлды өмірге әкелген жас ананың үйінде тағы үш перзенті бар. Нәрестелері де айы күніне толып, бүгін өз үйлеріне жіберілді.

«Үшемдерге жүкті екенімді бесінші аптада білдім. Үй-ішімізбен қуандық. Бастапқы жүктілік кезінде біраз қиналған кездерім болды. Бірақ ерекше күтім жасап, дәрігерлердің айтқанын тындадым. Перзенттерімді аман-есен босанып алдым. Дәрігерлерге алғыс айтқым келеді, бізге жақсы ем-дом жасап, жақсы қарады. Есімдерін Фатима, Исмайл, Зухра деп қойдық. Осылайша өмірге үш перзент әкеліп, батыр ана атандым. Алла тағалама осындай перзенттер бергені үшін ризамын», - дейді

Сайера Туклиева.

Бүгін қос ана мен нәрестелеріне облыстық әкімдіктің атынан сый-сыяпаттар жасалды. Әр нәрестеге араба мен керуеттер, киім-кешектер мен ойыншықтар табыстады. Өз кезегінде облыстық Денсаулық сақтау басқармасының басшысы Мұқан Егізбаев сәбилердің алдағы уақытта да ерекше күтімге алынатынын айтады.

«Қазіргі таңда нәрестелердің барлығының жағдайы жақсы. Бастапқы кезде салмақтары аздау болғандықтан, оларды дәрігерлер қарауларына алды. Медициналық күтім жасап, бүгін үйлеріне жақсы жағдайда шығарып жатырмыз. Бұдан былай әр отбасына медибике бөлінетін болады. Осы үшемдердің жағдайын қарап, бақылауда ұстап отыратын боламыз», - деді Мұқан Егізбаев. Айта кетейік, жыл басынан бері өңірде үш үшем дүниеге келген. Екі ана Түркістан қаласында, тағы бір ана Шымкент қаласындағы облыстық перинаталдық орталықта босанған.

ШЫМКЕНТТЕ ЖАСТАР ЖЫЛЫНА АРНАЛҒАН ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯ ӨТТІ

«Қазақстандық жол – жастар көзімен». М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінде осындай тақырыппен ғылыми-тәжірибелік конференция өтті.

Ғылыми кеңеске М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің педагогтары мен Шымкент қаласының отбасы, балалар және жастар істері жөніндегі басқармасының мамандары, сондай-ақ белсенді жастар жұмыла қатысты.

Ұйымдастырушылардың сөзіне сенсек, жобаның мақсаты — жастар жылына тиімді әрі ұтымды жобаларды жасақтау және жаңа идеяларды ұсыну. Ғылыми тұрғыда жүзеге асыру болды.

«Жастарға сапалы білім беру арқылы — біз келешегімізге алғышарттар жасаймыз. Жастардың қоғам, мемлекет өміріне белсене араласуы – уақыт талабы. Қазақстанның әлемдік деңгейдегі дамыған 30 елдің қатарына қосылуының басты көрсеткіштері тікелей жастармен байланысты екені мәлім. Жас ғалымдарымызға ғылыми гранттар аясында квота бөліп, оларды қолданудың жүйелі саясатын жүргізу керектігі өткен Жолдауда күн тәртібіне қойылып, бүгінде өз жалғасын табуда», — деді М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің доценті, саяси ғылымдар кандидаты Сәкен Макинбеков.

Кеңес қатысушылары сөз соңында Жастар жылы аясында атқарылуы тиіс ауқымды жобаларды талқылады. Алдымен, жастолқын үшін жасалуы тиіс жағдайлар мен мол мүмкіндіктер айтылды. Мәселелер де шет

қалған жоқ. Тиісінше, жаңа жобаларға тапсырмалар берілді.

«Елбасы жолдаулары және сыртқы саясат», «Жаһандану жағдайындағы әлемде Қазақстанның орнын нақтылаудағы елбасының рөлі», «Мәңгілік ел» ұлттық идеясы және жастар бойында рухани құндылықтарды қалыптастыру» секілді көптеген мазмұнды ғылыми мақалалар да оқылды.

Ғылыми кеңесте шет мемлекеттермен орнатылған оңды қарым-қамтынастар да басты назарға алынды. Сондай-ақ, жас саясаткерлер клубы ашылып, айына екі рет кездесу ұйымдастырылатыны жөнінде шешім қабылданды.

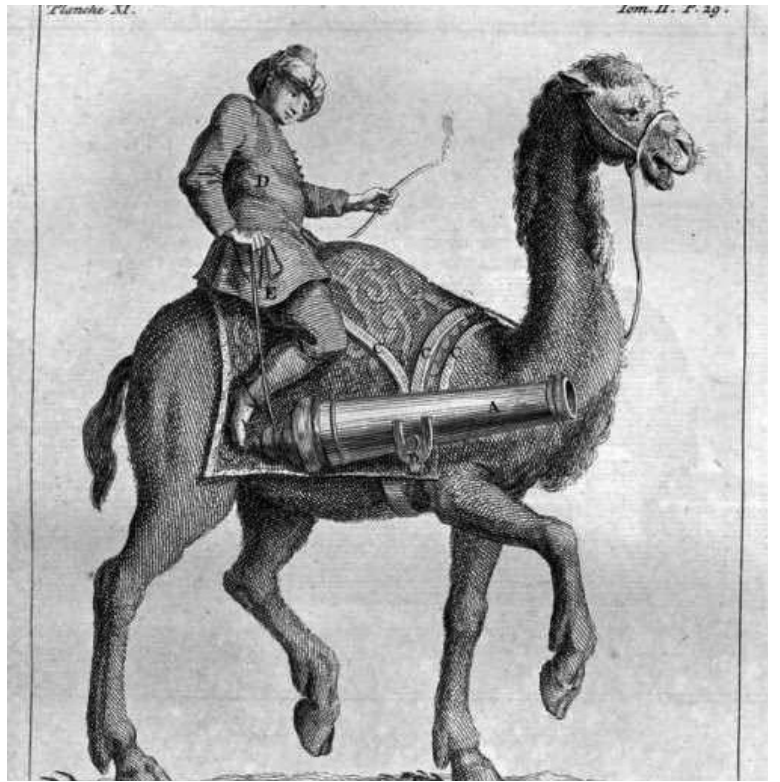
МӨЛДІР БЕКЕЕВА

Ежелде жеңіл зеңбіректі «дық» дегенін және оны қалай қолданғанын білеміз бе? Бүйірге байланған қару Венгрияда жүргенде көшпелілер әлеміне қатысты көрмеде бір суреттің алдында байланып қалды. Қай суретші салғанын білмейміз. Тек салу стилі мен сурет үстіндегі латын харпі оның еуропалықтың қаламынан туғанын аңғартады. Салынған уақыты 1732 жыл деп көрсетіліпті. Онда иір мойынды түйеге мінген адам бейнеленген. Сыртқы сипаты біздің ұлтқа келеді. Оны басындағы бөрік аңғартады. Иә, дөңгелек пұшпақ бөрік түйеге мінетін, әрі Орта Азияны мекендеген басқа халықтарға тән емес. Қаны бөлік ауған, парсы, қытайды айтпағанда, түрік текті түркімен, өзбек, қырғыз, ұйғырда мұндай дәстүрлі бас киім болған емес. Көрмедегі суреттің түсініктемесінде «түйе үстіндегі түрік» деген жазба болған. Суреттегі кісіні қазаққа жақындататын және бір жәйт –

кірпіш атаулы ойық-ойық. Шүрқ-шүрқ тесіктер. Сол тесіктерді көрсетіп қызыл ала шапанды, қара ала тақиялы жергілікті ақсақал «дық» деген. Жалпы Гиссар аңғары Тәжікстанға жатқанмен, өзбектер көп тұрады. Кезінде Бұқар әмірлерінің ордасы болған. Халқының көбі түрік, азы парсы тілінде сөйлейтін. Беріде демографиялық ахуал қалай өзгерді, одан хабарымыз жоқ. Сол сапардан «зілзала» сөзін естіп едік. Олар «жер сілкінді» демей, «зілзала болды» дейді. Сонда барып біздің «жер сілкіндіміздің» орышаның калька аудармасы екенін аңғардық. Ежелгі қазақтар «тітіреді» деген. Одан әрі түрікке ортақ «зілзала». Біз өз мақаламызда «зілзала» сөзін қолдандық. Тілге қайта кірігіп кетті. Хош, сол сапардан екінші сөзді олжалап қайттық. Ол – «дық». Дық – Орта Азияның зеңбірегі екен. Түйенің екі жағына екеуін теңдеп алады. Осындай

шықпаған. Гиссар әлі сақталғанмен заманындағы биік Сауран қамалынан сау-тамтық жоқ. Төрт жағында да ұзындығы жарты шақырымнан асатын қорған жерге айналып, жоталанып жатыр. Кей тұсы ғана желге мүжіліп, суға шайылғанымен құламай тұр. Жиырмасыншы ғасырда акын Жүсіп Қыдыров бабалардың төрт жүз жыл бұрын көн-тулақ жеп, туған жерді қорғаған ерлік күндерін «Шаңқобыз күйі» атты дастанында былай сипаттаған:

Бебеулейді зарлы күй,
бебеулейді,
«Қарашығым аштықтан
сөнер» дейді.
«Тамшы суды бір жұтпай
балғын денем
Қара жердің қойнына енер»
дейді.
Болашаққа бар қалғаны
– осы дастан. Тағы басқа
сорапқа түсіп жатырмыз, бірақ
айта кетелік, Жүсіп Қыдыров

«ДЫҚ» ДЕГЕНІМІЗ НЕ? ҚАМАЛ ҚАБЫРҒАСЫНДАҒЫ ТЫРТЫҚ

түйенің жабуындағы өрнектің байырғы бабаларымызға тән қошқармүйіз екендігі. Бұйдалы түйенің бүйірінде байланған зеңбірек бар. Суретші түйедегі адамды бір қырынан салған екен, көрінбей қалған келесі бүйіріне тура сондай зеңбірек теңделгені даусыз. Үш ғасыр бұрынғы бұл белер санамызды сілкіп өткен. Өйткені, мынау – жай зеңбірек емес, «дық». Атын көп бұрын естігенмен, затың, жоқ анығында суретін алғаш көріп тұрмыз. Өткен ғасырдың сексенінші жылдардың соңында Тәжікстанның Гиссар аңғарында жер тітіреп, содан алапат көшкін болды. Үш қышпақ көшкін астында қалды. Ол кезде

камалдарды қирату үшін атады. Гиссар қабырғасындағы ойдым-ойдым тұстар – сол дықтың ізі. ДАЛАДАҒЫ ДЫҚ Біздің даламызға да дықтан із түскен. Хижраның 982 жылы рәбиға айында, бұл – кейінгі жыл санау бойынша 1574 жылдың жаз кезінде, Мауереннахр ханы Абдолла Сырдария бойындағы Сауранға шабуыл жасайды. Өз уақытында бұл аса маңызды мекен еді. Онда Сауран қамалының биіктігі етегінен басына дейін 50 кез дейді. Шежіреші Хафиз Таныш ибн Мір Мұхаммед Бұхаридің атақты «Шарафнама-и-шахи» қолжазбасында: «Сауран қорғанының биіктігі соншалық, күннің көзі одан асып көрген

мықты акын еді. Мұқағали, Қадыр, Жүмекен, Тұманбай, Сағи тұстас. Осы бестікте ең ұмыт қалып бара жатқаны Жүсіп сияқты. Мұқағалидың ауылында мұражайы, Қадырдың Орал қаласында керемет орталығы бар. Жүмекеннің бүкіл шығармалары арнайы сайтта тұр. Сағи жайындағы мақалаларды андасанда көзіміз шалып қалады. Ал Жүсіп жайлы ешкім жұмған аузын аша қоймайды. Кезінде «Гүлхайыр» жинағындағы көп өлеңін жатқа айтатын едік, біз де ұмыта бастаптыз. Сонымен, дық – жеңіл зеңбірек. Содан атылған топ (топ – зеңбіректің оғы, орысшасы снаряд, бұл туралы Мағауинде бар) қамалға тигенде қалған ізді де қазақ «дық» деген. Қазір Сауран қамалындағы дықтың ізі тұрмақ, оның өзі құлап біткен. Ара-тұра мүжілсе де сақталған тұстары кейуананың аузындағы азғана тіске ұқсап, заманы озып, өзі тозғанын мойындап тұр. Ал қазаққа сол Сауран қамалына топ тигеннен бері «көңілінде дық қалды» деген бейнелі сөз қалыптасты. Ренжігенді, кешірілмес іске тап болғанды аңғартады. Тұрақты тіркестің неден шыққаны енді түсінікті шығар.

ТҮЙЕ МЕН ПІЛ ТІРЕСКЕНДЕ

Ал аталарымыздың сөздік қорындағы «дықты» ауыстырған «зеңбірек» сөзі қайдан пайда болды? Бұл бізге оңтүстік жақтағы халықтардан келді. Негізі араб сөзі. Олар ызылдап шағатын араны осылай дейді. Сөйтіп қарудан атылған топты араның шағып алғанына теңеп, оны «зам-бурак» атаған. Қазақ өз сөйлеуінің ыңғайымен «зеңбірек» деп кетті. Ал «түйеге тартылған зеңбірек» дегенді білдіретін парсы тіліндегі «шутурнал» сөзі бізге кіріге қоймады. Иран армиясында XX ғасыр басына дейін түйе үстіндегі жеңіл зеңбіректі әскер болды. Оны 1882 жылы Тейранға барған шетел зерттеушісі фотоға түсірген. «Персияда мыс пен қоладан құйылған мыңға жуық зеңбірек бар. Алғашқылары Нәдір шах дәуірінен қалыпты. Бұл елде артиллерия сол заманнан басталған. Бәрі тегіс

аузынан оқталады. Бірақ қазір көбі атылмайды» деп жазған. Біз Нәдір шахтың жорық жолын көргенбіз. Ауғанстан мен Пәкстан арасында Күбер деген шатқал бар. Орталық Азиядан Үндістан түбегіне өтетін табиғи қақпаның бірі. Биік таулардың арасымен бұрандап өзен ағады. Өзен бойы аңғар. Бір заманда Ескендір Зұлқарнайын, одан барлас руынан шыққан Ұлы моғолдардың көсемі Бабыр, одан мына Нәдір шах Үндістанды жаулауға сансыз әскерін бастап, осы шатқал арқылы өткен. Беріде шатқал аузына үлкен мемориалдық тақта шегеленгенін көрдік. Онда әлгі үш билеушіден басқа ағылшын қолбасшысының аты, ең соңында 1989 жылы орыстардың маскара жеңіліске ұшырап кері қайтқаны жазылған. Бетпе-бет ұрыста Нәдір шахтың «шутурналы» түбектегі Бабыр ұрпақтарының «гаджналынан» басым түсті. «Шутурнал» – түйеге теңделген зеңбірек болса, «гаджнал» – оны пілдің үстіне қойғандағы атауы. «Гаджа» дегені – «піл» де, «нал» сөзі – «ұңғы», «оқпан» мағынасында айтылады. XVIII ғасырдағы британ дипломаты Томас Рю «үстіне зеңбірек орнатылған пілдің зкипажы 4 адамнан тұрады» деп жазған. Ал біздің зеңбіректі түйеге бір адам жететін. Түйеге артылған зеңбіректер 1722 жылы Құлнабад шайқасында Сефевидтер әулетімен соғысқан, бірақ әскерінің саны аз пуштундардың жеңіске жетуіне сеп болды. Арада алпыс жыл өткенде парсылармен соғысқан орыс генералы Сергей Тучков «шутурналдың» қалай ататынын өз көзімен көріп, сипаттап жазып кеткен. «Зеңбірек артқан керуенде бірнеше ондаған түйе болады. Ол құм мен шөлге қарамай, қажет тұсқа жетеді. Токтаған соң оны үстіндегі адам бұйдасынан тартып, шөктіреді. Содан кейін әлгі кісі бұйданы тастап зеңбіректі аузынан оқтап, білте тұтатып атады.» Иә, жеңіл зеңбіректі түйеге артулы қалпы ата береді. Жануардың бүйірі күйіп қалмас үшін зеңбірекпен араға қалың киіз төсеген тәрізді. Ал зеңбіректің ұңғысы кең болса, оны түйеден түсіріп, ағаш тағанға орнатып атқан. ШЕП БҰЗҒАН ШВЕД Зеңбіректі қазақ-жоңғар соғысында жау жағы қолданған. Оны орыстардың Ямышев қамалында жоңғар қолына түскен

швед инженері Иохан Густав Ренат құйып берген. Бұл тұтқын Цеван Раптан қонтайшыға көп пайда әкелген. Ол тоқыма өндірісін жолға қойған, жоңғар хандығына алғаш рет баспахана ашқан. Ең үлкен пайдасы, әлбетте, бірнеше ондаған зеңбірек жасап бергені. Әрі, жоңғар нояндарына еуропалық ұрыс әдістерін үйреткені. Бұл зеңбіректерді бастапқыда Иохан Густав Ренат дөңгелекті етіп жасамақ болған. Бірақ тау-тасты, арба жүрер жолы жоқ Жоңғарияда оны түйеге теңдеген қолайлы болыпты. 1731 жылы Тұрфандағы соғыста қонтайшы жағы қытайдың қара-құрым жаяу әскерін осы зеңбіректермен атып, тас-талқанын шығарды. Төбелер үстіне шөгерілген түйелердің арасында атпен шауып жүрген Густав артиллериялық атысқа тікелей басшылық еткен. Бұл ұрысқа дейін қытай жағы жоңғарларда мұндай от қару бар деп ойламапты. Жалпы, Ресей мен Қытай империялары арадағы қазақ пен жоңғарға ешқашан зеңбірек бермеуге ымыраласқан деседі. Ғайыптан тайып қолға түскен швед инженері ғана өзара жаулас көшпелі екі халықтың бірінің арасалмағын осылай арттырып берді. Алайда жоңғар бір ұрыста жеңгенмен, бірнеше жылдан кейін саны сол заманның өзінде жүздеген есе артық, зеңбіректі одан бірталай уақыт бұрын әрі мол етіп жасаған Қытайға қарсы тұра алмай, жұтылып кетті. Бір рет болса да шеп бұзуға себепкер шведтің арғы өмірінде мынандай қызық дерек бар. Оның ісмерлігіне риза болған қонтайшы кешікпей басына бостандық береді. 1734 жылы Иохан Густав Ренат жоңғар арасынан зор құрметпен аттанып, Санкт-Петербург арқылы Швецияға оралғанда қасында әйелі, қызы және жеті қазақ, екі ұйғыр атқосшысы болған деседі. Ал біз қазақтар алғаш Шваццияға өткен ғасырдың жетпісінші жылдары Түркия, Германия арқылы тап болды деп топшылап жүрміз. Түйеге теңдеген зеңбірек жоңғармен соғысқан қазаққа да болған. Қазір оның нұскасы Ресейдің Омбы қаласындағы тарихи-өлкетану музейінде орыс, қытай, жапон, неміс, итаждық, швед және қазақ, ұйғыр, өзбек ұсталары жасаған 800-ден астам жәдігердің қатарында тұр. Сонымен қазақ тіліне сонау арабтан шыққан «зеңбірек» сөзі мықтап орнықты да, арғы бабаларымыз қолданған «дық» ұмыт болды. Сақталған тұсы әлгінде айтқанымыздай, «көңілде дық қалды» деген тұрақты тіркесте ғана.

газеттің «мен атайын, сен тұра тұр» дейтін тілшісіміз, дереу жеттік. Шарора, Окули-поен және Окули-боло қышпақтары шамамен 20 метрлік қалың лай, тас, қар аралас көшкінге көмілген. Биік шынарлардың ұшы ғана топырақтан шығып тұр. Қорқынышты көрініс еді. Дерек редакцияға суыт репортаждар жолдадық. Сапар соңында «болса бір рет келдік» деп көміліп қалған ауылдардан әрідегі ежелгі Гиссар қамалына бардық. Тау бөктеріндегі бекініс екен. Ортасында кірер қаппа бар. Оның екі жағы биік мұнаралар. Оқ атуға өте қолайлы. Қос қанаты созылған қабырғалар. Осы қамалдың маңдай тұсында

емес. Беріктігі соншалық, оның мұнаралары мен дуалын қирату ешкімнің ойына кіріп шықпайды» деп жазылған. Сауранның еңселі қорғанын дықпен атқыласа да Абдолла хан қирата алмаған. Сондықтан, басқа әдіске салыпты. Оны қоршап, жан-жақтан келетін жолдарды жауып тастаған. Әлгі шежіреде: «Азық-түлік жетпегендіктен, Сауран қамалының тұрғындары титықтап, арып-ашыққанда көн-тулақ жеп, әл-қуаттарын сақтады» деген жолдар бар. «Көн-тулақ» деп қазақ кепкен теріні айтағыны түсінікті. Абдолла хан 50 күн бойы Сауранды дықпен атқылап, сырттан ешкімді кіргізбеген. Ал іштен ешкім «берілдім» деп қол көтеріп

Жақсы ортада, жайсаң жандар арасында жүрген сәттер еш уақытта естешықпайды екен. Бұрынғы Бөген аудандық «Коммунизм таны», қазіргі «Ордабасы от-тары», кейіннен облыстық «Оңтүстік Қазақстан», «Заң және заман», «Қаржы» газеттерінің редакциясында қызмет еткен тұстарда асыл ағалар мен құрдастардың ортаны шаттық пен күлкіге кенеген әдемі әзілдері, тосыннан айтқан тапқыр сөздері санамда нақ бүгінгідей сайрап тұр. Әзілі жарасымды сол бір жақсы күндердің шарапаты көңіліме жарық сәуле шашып, жүрегіме маз-дата жылу жағады да тұрады.

АЙЛЫҚ

Газет редакторы Нармахан Бегәлиевтің көңілі бірде көл, бірде шөл. Кейде «Сендерге сенбеймін бе, әрқайсысың бір-бір газеттің редакторы болуға дайынсыңдар, маған алаңдамандар», — деп тізгінді қолға беріп қойса, енді бірде «Шеттеріңнен сауатсызсыңдар, газетті құрттыңдар» деп қуырып-қуырып алады. Бірақ кабинетінен шыққан соң түк болмағандай жаныңа келіп әңгіме айтады, темекі сұрап шегеді, жаңа шығарған өлеңін оқиды. Бірде тілші Нұритдин Шәмшиевке «Тұла бойың спиртке айналып кеткен, шырпы жақсам жанып кеткелі тұрсың» деп қатты шүйілікті. Жина-лыстан кейін сыртқы есіктің алдында қапа болып ойланып тұрған Нұритдиннің жанына келген Нарекең:

— Зүкеңнен бір темекі сұрап әкелші, — деді оған. Нұритдин сол ұнжырғасы түскен күйі редакторға темекі әкеліп берді. — Бір өлең шығарып едім, оқып берейін бе? — деді Нарекең темекіні тұтатып жатып. -Өлең тыңдайтын халде емеспін! Сілікпемді шығардыңыз ғой. — Әй, сен өкпелеп тұрсың ба? Оны көңіліңе алмай-ақ қой, мен ұрысқаным үшін айлық алатын адаммын, — деді Нарекең.

«РЕДАКТОР»

Дәулет Исабеков екеуміз партия тұрмысы бөлімінде ол тілші, мен бөлім меңгерушісі болып ұзақ жыл бірге істедік. «Сен өсіп кетші, орныңа заводдел болайын»,- деп әзілдеп қоятын. Ол кезде партияның «кадрлар резерві» дегені болатын. Мен жалғыз қызметкерімді бөлім меңгерушісінің резервіне ұсынып едім, талқылау барысында оған біраз адам қарсы шығып, өткізбей тастады. — Шынымен сенің орныңа отырғызып жатқандай-ақ құлшынғаны несі, мына жұрттың. Ол әншейін қағаз жүзіндегі нәрсе ғой көңіл үшін өткізе салса қайтеді. Қой, заводделі құрысын, тілші болып тыныш жүре берейін! — деді ол қапаланып.

Бір күні Зейнеп апай, Бекзаттар бәріміз өзара әңгімелесіп отырғанымызда телефон шырылдап Дәулет үйімен сөйлесті. Звондаған әйелі болса керек, оған өктем-өктем сөйлеп, тап-сырма беріп, соңын қысқа қайырып трубканы қоя салды да: — Құдайға шүкір, әйтеуір әйелімізге сөзіміз өтеді. Мұнда тілші болсақ та үйде заводделміз! — деді бізге маңғаздана қарап. Сонда Бекзаттар: — Кұдай-ай, үйде небәрі заводделсің бе, мен редактор-мын! — деді.

«Ю» ВИТАМИН

Газеттің суретші-безендірушісі Қасымбек Нұрбеков пен жарнама секторының меңгерушісі Өтепберген Есенбаев екеуі секретариаттың кең бөлмесінде қатар отырады. Жа-стары құрыптас болған соң әңгімелері де қызық, бірін-бірі сөзбен іліп, әдемі әзіл өрбітеді, енді бірде бірін-бірі мойын-дамай кідімгідей айтысып қалады.

Мұндайда Өтекең қызбалықпен батырып-батырып, қатты-қатты сөздер айтып жібереді. Ал қашаннан сабырлы да салмақты Қасекең алдындағы суреттің қасы-көзін бояуды жалғастырған қалпынан танбай басын шайқап:

– Сен өзі қазір мынадайсың, қызметің сәл жоғары болса редакцияны төңкеріп жіберерсің, – дейді. Қарсыласы шаптығып тұрмаған соң Өтекең қайда барсын, біраз екпіндеп барып ол да басылады. Бірақ жұмыстан кейін екеуі жұбын жазбаған күйі егіз қозыдай болып бірге қайтады.

Ауру-сырқау дегенді білмей, үнемі сергек жүретін Қасекеңнің бірде ауруханаға түсіп қалғаны бар. Өтекең бастаған топ көңіл сұрай барсақ Қасағаң бәз-баяғы қалпы, жайрандап, әзіл айтып сергек жүр екен. Мұнысына қуанып қалдық. Қасаға біздің сәлем-сауқатымызды жайғастырып болған соң тоңазытқыштан ішіне толтыра қызыл сұйық құйылған үлкен стаканды қолына алады.

– Сендердің келген құрметтеріңе! — деп қысқа қайырды да әлгі стакандағыны тартып салды. Ащы білем, соңынан ет жеп, су ішті. — Бұл не, дәрі ме? — дейміз жастар жағы. — Иә, дәрі болғанда, жақсы дәрі. Аты – витамин «Ю», — деді Қасекең.

Сөйтсек, ол анар сөлін араластырып қойған арақ екен.

МОЙЫНДАУ

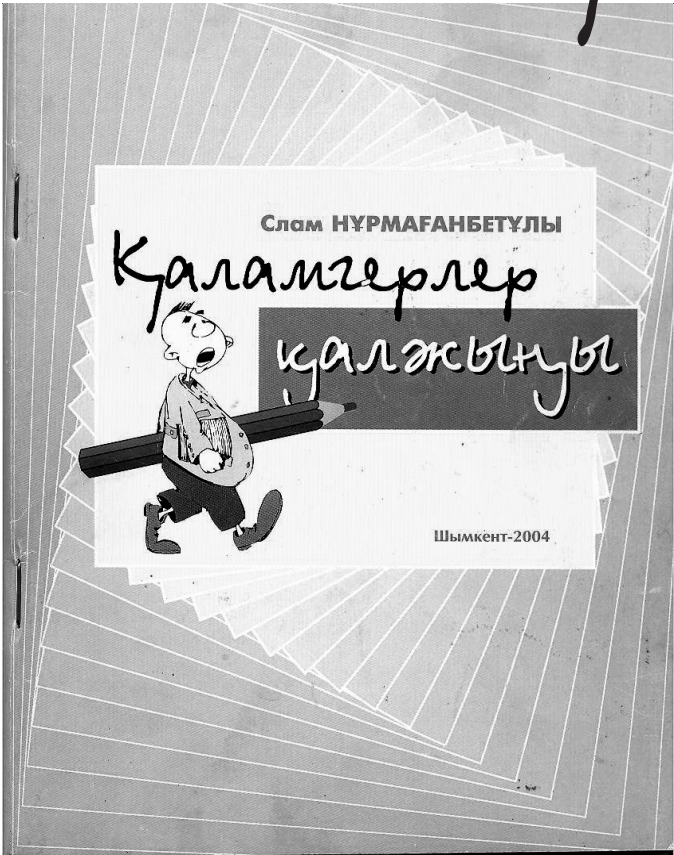
Ол кезде Мархабат Байғұтов редакцияда әдебиет, мәдениет және өнер бөлімінің меңгерушісі болып істейтін. Бірде оның кабинетіне ақын Ханбибі Есенқараева кіріп келеді де, жағын таяна, ойланып отырған Махаңа қарап: — Жауатын қара бұлттай түнересің, Анда-санда бір келсек сыр бересің.

Тұқшыып қара жерден көз алмайсың, Түсіріп алғандай-ақ бірдемесін! — деп тиісіпті. Сонда Махаң ойланбастан: — Бұл жерге келуші еді талай қатын, Қалай-қалай сөйлейсің адай қатын? — депті. Мынадай тосын жауапқа риза болған Ханбибі: — Мен әлгі шумакты сырттан сомдап, дайындалып келіп едім, ал сіз ойланбай-ақ шиыра жауап қаттыңыз. Жеңілдім, жеңілдім! — депті.

КЕПТЕР

Бірде секретариаттың бөлмесіне жабайы кептер кіріп кетіпті. Терезені қанатымен сабалап, сыртқа шыға алмай тұрған кептерді Әлмахан ұстап алыпты да Қайымның суырмасына тығып қойыпты. Мұны көріп тұрған Гауһар апай қанша асығып тұрса да Қақанның қызығын көру үшін ұзап кетпей күтумен болады. Әлден уақытта ойында түк жоқ Қақан келеді.

— Әй, Қайым, жаңа бір материал бар деп едің, әкел, тез теріп бере қояйын, — депті

Гауһар. — А-а, иә, қазір! — депті де ол әдеттегінше стол үстіндегі пәпкесінің бәрін актарып барып, суырмасын ашып қалғанда кептер пар етіп ұшып шығыпты. Күтпеген оқиғадан сасып қалған Қақан кейін шегіне: — Аь! — деп айқайлап жіберіпті де орындығымен қоса шалқалай құлап түсіпті.Есін жинап, үстін қағып жатқан Қақан: — Ойының осылғыр, Елтай! — депті ашудан қып-қызыл болып.

КЕМШІЛІК

Төрехан екеуміз түсте асханаға бардық. Тамақ босататын жас қыз қолы-қолына тимей, қызмет жасап жүр еді, біздің кезек келгенде Төрехан: — Осы қарындасымның қызметіне ризамын, бірақ бір кемшілігі бар, оны өзі де білмейді,- деді. Қыз бізге аңтарыла қарап қалды да: — Ол қандай кемшілік? — деді. — Үнемі байқаймын, етті көп салып жібересіз! Қыз сыңғырлай күліп алды да: — Көп салсам, сіздерді тойсын деймін де! — деді қылымсып. Мақтау сөзді кім жек көрсін, ол сол жолы етті шынымен-ақ мол салды.

АЙТЫС

Төреханның туған күні болып, өңшен құрдастар оның үйінде бас қостық. Оразхан домбырамен аузын дөңгелете терме орындап, Кәрім оқтау шерте халық әндерін салып, Бекзаттар атақты «Шардарасын» шырқап, бір көңілді отырып едік. Ойхой, тивстке шалқалап тұрып билеген-де басымыздағы қалпағымызды түсіп қалмасын деп бір қолымызбен ұстап тұрмадық па?! Әнді де, биді де тауысқан соң Оразхан мен Төрехан ақындық айтысқа түсті. Мен қазылар алқасының төрағасы едім, екеуіне де жоғары балл беріп, «итжығыспен» аяқтадым.

— «Соза бермей, тоқтатқын далбасанды, Профком болғаныңды мен қайтейін, Көп болды көрмей кеттік қолбасанды» — деген жолдарында екі орысша сөз жүр, балын төмендету керек еді,- деп Оразхан өкпеледі. — Орышаны білген соң қосамыз дә! — деп желпінді Төрехан. — Бізді білмейді деп кім айтты? — деді Оразхан шамда-на сөйлеп.

— Давай, онда орысша сөйлесейік, кім бұрын жаңылысар екен? Ал, сұрағыңды қоя бер, жауап бере алмасам маған серт! — деді Төрехан. — Бірақ қатесіз жауап беретін бол. Откуда ты родом? — С Кылординской области. — Что там выращиваете? — Рис. — Рис? Сколько получаете с каждого гектара ? — Сорок, пятьдесят центнеров. Оразхан беретін бар сұрағын тауысты білем, мүдіріп тұрып қалды да: — Мало, мало! — деді басын шайқап.

МАКЕТ

Ол кезде газет аптасына бес рет шығады. Күн сайын жұмыстың соңына таман кезекті газеттің макетін талқылауға жиналамыз. Редактордың хатшы қызы әр есікке басын сұғып «Макет, макет!» деп хабарласымен бәріміз редактордың кабинетіне жиналамыз. Сол кездегі жауапты хатшы Кәрім Үкібаев газеттің келесі нөмірінің ноубайымен таныстырады.

Бірде жұмыс аяғында макеттің болуын күтіп отыр едік, кабинетке Кәрімнің өзі кіріп қалды да: — Қайтқыларың келіп тықыршып отырсыңдар ма, ма-

кетке жүріңдер! — деді. Орнынан еріне көтерілген Төрехан Кәрімнің жеңінен тартып: — Қашан көрсем айтатының – «Макет». Одан да қолымызға он сом қыстырып: «Мә, кет!» — демейсің бе? — деді.

ДОҚ КӨРСЕТУ

«Оңтүстік Қазақстанның» жауапты хатшысы болып жүрген тұста Абай Балажан қара сүліктей автокөлік сатып алды. Бірде сол көлікке Оразхан екеуміздің қатар мінгеніміз бар. Есік-терезесінің айнасына дейін тұтас қара болған соң ба, сұсты көрінеді екен. Осыны меңзеген Оразхан: — «НКВД»-ның мәшинесі сияқты екен, — деді. Артқы орындықта отырған екеумізге айнадан көз салған Абай:

— Қаланың ішінде әлі жөнді айдай алмаймын. Бірақ алғашқыға қарағанда, біраз үйреніп қалдым, — деп алдын кес-кестей жанап өткен көлікке бір-екі рет бапылдата сигнал беріп еді, Оразхан: — Айдай алмайтыныңды қайдам, айналаңдағы шопырларға доқ көрсетіп жатырсың ғой! — деді.

БОМБА

Елу жылдық мерейтойымды өткізердің алдында құрдастарды үйге мәслихатқа шақырдым. Бұл өзі той алдындағы әдемі отырысқа ұласып, тамақ арасында сыртта әңгіме-дүкен құрып тұрғанбыз. Мен жаңа үйдегі көршілерімді таныстыра келіп: — Біздің төбеміздегі пәтерде «Ардақтың» бас редакторы Дәрменбай тұрады, — деп оның терезесін көрсеттім. Онда жаңа ашылған «Ардақтың» облыс әкімі Бердібек Сапарбаевты, басқа да ірі-ірі басшыларды олай да бұлай ашық сынға алып, түрлі пікір гүілдеп тұрған кезі еді. Дәрменбайдың терезесіне көз салған Оразхан: — Оның үйіне біреу бомба қойса, бірге кетеді екенсіңдер ғой, — деді.

ҚҰРМЕТ

Жазушы Серік Жәнәбілмен бірге әңгімелесіп тұр едік, ақын Нармахан Бегәлиевтің баласы Дидар келіп қалды. Серік оның қолын алмас бұрын тізерлеп отыра қалды да аяғына басын иді. Мына тосын көрініске бәріміз де таң қалып: — Әй, саған не болды? — деп жатырмыз. Ол сол басын төмен иген күйі: — Дидар, мен саған емес, әкеңе деген құрметімді білдірдім!-деді.

СИҚЫРШЫ

Түскі үзілістің алдында Төрехан: — Мен сендерге бүгін жақсылап тамақ әперейін! — деді. — Немене, Алматыдан гонорар келіп пе еді? — деді Бекзаттар. — Ақша жоқ сияқты еді ғой? — Ақша деген сөз болып па, қазір бір тал шашымды тұтатып жіберсем өзі-ақ жетіп келеді, — деді ол. Сөйтті де звондап жіберіп, бір қалталы досын шақырып, кәуәп дейсін бе, манты дейсін бе, ағыл-тегіл тамаққа тойдырып еді. Бір күні Бекзаттар Төреханға: — Шашыңды тұтатып жіберсең қайтеді? — деп әзілдеді. — Несі бар, тұтатып қалсам тағы бір досым жетіп келеді, — деді ол желпініп. — Бүйте берсең басыңда шаш қалмайды ғой, — деді Оразхан.

“МҮГЕДЕК” СТОЛ

Экономика саласын қаржыландыру бөлімінің бас экономисті Әбдуәлі аға жаңа ғимараттың түкпір-түкпір, ұңғыл-шұңғылына дейін көзбен сүзіп бір күн жоқ іздеді. Бірақ онысын ешкімге тіс жарып жария етпеді. Ертеңіне де коридордағы жинаулы тұрған, шашылып жатқан заттарға шұқшия тесіліп ұзақ тұрды... — Әбеке, айтсаңызшы, не іздеп жүрсіз? — Табылып қалар... — Алтын, не ақша емес шығар, сізден бұрын тауып алып қашып кететін. Ол не өзі? — Е-е, табылады ғой... Ертеңіне жоқ іздеген Әбекенді тағы кездестірдік. — Таптыңыз ба? — Жок! — Ол не еді? — Столымның жартысы ұшты-күйлі жоқ...

“ҚҰДАЙЫ ҚОНАҚ”

Ура! Галина Федоровна отпускаға шықты!-деп бастықтың хатшысы Гүлжан қуанышын жасыра алмай айқайлап жіберді. — Неге сонша жүрегің жарылды! — Кабинетінде отыра тұрам! — Өзіңдікі ше? — Алик оны босатып бере алмай жатыр. Әй, биылдыққа босата алмас, ішінде сепцработаның құжаттары тұр. —Бұған дейін қайда отырдың? — Заңгердің кабинетінде “құдайы” қонақ болып келдім...

Шалғай ауылдарды айтпағанда Алматы, Астана, Шымкент сынды ірі қала маңындағы елді мекенлердің өздері таза ауыз суымен толық қамтылмаған.

Бүгінгі Үкімет отырысы осы мәселеге арналды. Бірінші боп сөз алған ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрі Роман Скляр:

– Ел бойынша 90% халық немесе 16,5 млн адам орталықтандырылған сумен жабдықталған, – деп мәлімдеді.

Бірақ сусыз отырған ауыл көп. Неше мың адам тұратын Астана төңірегіндегі Талапкер, Қоянды,

біржүйеленеді. Атап айтқанда:

Қағазбастылықтан құтылып, жобалардың іске асыру мерзімін қысқартуға мүмкіндік береді;

Бірыңғай оператор әрі тапсырыс беруші, әрі пайдаланушы ретінде құрылыстың сапалы салынуына мүдделі болады;

Объектілерді жобалау мен техникалық қадағалауды бірыңғай оператордың аттестатталған мамандары айналысады, бұл бюджет қаражатын едәуір үнемдейді.

– Ал сумен жабдықтау мен су бұру жүйелерін оқшау салуға және реконструкциялауға тапсырыс беруші жергілікті атқарушы орган болып қала бергені жөн, – дейді

ҚАЗАҚСТАНДА 2 МИЛЛИОНДАЙ ХАЛЫҚ ӘЛІ АУЫЗ СУҒА ЖАРЫМАЙ ОТЫР. ОСЫ МӘСЕЛЕ ҚАЛАЙ ШЕШІЛМЕК?

Модульдер орнатылған ауылдар бар

Министр ауыз сумен қамтамасыз ету проблемасын шешілген, суды тазартатын кешенді блок-модульдерді қолданған екі өңірді атады. Олар:

Павлодар облысында 52 ауыл, Шығыс Қазақстан облысы Тарбағатай ауданында 12 ауыл.

Әр блок-модульдің орнатылу құны – 30 млн теңге шамасында.

Мәселені шешудің бір жолы – сумен қамту жүйесін бірыңғай оператордың қарамағына өткізу

Бүгінде ауылды сумен жабдықтауды екі мемлекеттік орган жүзеге асырады:

Ауыл шаруашылығы министрлігі – елді мекендерден тыс орналасқан топтық су тартқыштарды салуды және реконструкциялауды қамтамасыз етеді;

Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі – ауыл ішіндегі желілерді дамытуға жауап береді.

– Осыған байланысты ауылдарды кешенді дамыту үшін ауыз сумен қамтамасыз ету мен суды бұру функцияларын Ауыл шаруашылығы министрлігіне беру қажет деп санаймыз. Ауылдағы соңғы тұтынушыға дейін сумен қамтуды және жабдықтауды бір мемлекеттік орган жүзеге асыруы керек – дейді Роман Скляр.

Скляр.

Ауылдағы су бағасы

Әр өңірде әртүрлі

Мысалы судың текше метрі үшін:

Ең төменгі тариф Жамбыл облысында – 25 теңге;

Ең жоғарғы тариф Қостанайда – 3992 теңге;

Халық суға есептеу құралы болса – 30 теңге және болмаған жағдайда 40 теңге төлейді.

Көрсетілген тарифтен артық сома субсидияланады.

– Бүгіндері республикалық бюджеттен шамамен 13 млрд теңге субсидия бөлу көзделген. Бұл бағаны түсіру үшін беріледі, – деді Роман Скляр.

ҚАЛАЛАРДА КӘРІЗДІ ТАЗАРУ ҚОНДЫРҒЫЛАРЫ ЕСКІРІП ЖАТЫР

Сапархан Омаровтың сөзінше, коммуналдық кәсіпорындар балансындағы су жүйесі дұрыс күтілмегендіктен, тез ескіріп жатыр. Және ауылдарды сумен жабдықтау мен су бұру жобаларын іске асыруда бір тұтас жүйелі стандарт жоқ.

Жалпы Қазақстанда 86 қаланың 58-інде ғана тазарту қондырғысы бар. Олардың 60%-дай тозған. 26-сында қондырғыларды жаңарту және 27 қалада жаңадан салу қажет. Осы проблеманы шешуден бұрын тек алдын ала бағалауға шамамен 330 млрд теңге қажет.

БІРЫҢҒАЙ ОПЕРАТОР КІМ?

– «Қазсушар»

республикалық мемлекеттік кәсіпорнына беру керек. Оның қолында ұзындығы 12 080 км, 33 топтық су құбыры бар, – дейді ҚР Ауыл шаруашылығы министрі Сапархан Омаров. Қазір 6499 ауылдың 546-сы ғана «Қазсушар»-дың басқаруында. Қалғандары коммуналдық және басқа меншікте.

Сапархан Омаров та Роман Склярдің ұсынысын қолдап отыр.

БІРЫҢҒАЙ ОПЕРАТОР НЕСІМЕН ҰТЫМДЫ?

Сапархан Омаровтың айтуынша, мәселе

министр.

Министр жаңа құбырлар тартылуымен қатар жаңарту жұмыстары да қатар жүріп жатқанын хабарлады. Осы қарқынмен тұрса 2023 жылға дейін барлық міндеттерді 100% орындаймыз деп білегін сыбанып отыр. Ол үшін ұсыныс қабылданып, қаржы бөлінсе жеткілікті.

«Құдық қазу әлі де маңызды болып тұр»

Қарағанды облысы әкімі Ерлан Қошанов осылай дейді.

– Халық саны 200-ден аспайтын ауылдарда құдық қазу және насостар орнатып, сумен қамтуды қарастырып жатырмыз, – деді.

30 МЛРД ТЕҢГЕ ҚАЙДА БӨЛІНЕДІ?

Үкімет отырысы баспасөз мәслихатына ұласты.

Қала маңындағы он мыңдаған тұрғындардың ауыз су мәселесі қашан шешіледі?

Сауалға ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму бірінші вице-министрі Қайырбек Өскенбаев:

– Қоянды, Талапкер секілді ауылдарда жан саны өте көп. Осыған орай қала маңындағы ауылдардың ауыз су мәселесін шешу үшін арнайы 30 млрд теңге бөлінді. Бұл қаржы Нұр-Сұлтан, Алматы, Шымкент сынды үш қаланың төңірегіндегі ауылдардың су мәселесін шешуге арналған. Қазір жоспар жасалып жатыр. Жақын уақытты жұмыс басталады, – деп жауап берді.

БЕЙСЕН АХМЕТҰЛЫ

Қосшы, Жібек жолы секілді ауылдары бұл тізімде жоқ болуы мүмкін. Мысалы, кеше ғана informburo.kz тілшісі Қоянды ауылында болды. Мұндағы жұрт өз үйінің ауласынан құдық қазып алған. Алайда суы тұзды болып, амалсыздан алыстан тасып ішіп отыр.

Ал Үкімет қабылдаған «Ақбұлақ» бағдарламасының статистикалық деректеріне сүйенсек, 2020 жылға қарай 80 пайыз ауыл, 100 пайыз қала орталықтандырылған сумен қамтамасыз етілуі керек.

СУ ҚҰБЫРЫ ҚАНДАЙ АУЫЛҒА ЖҮРГІЗІЛЕДІ

Халқының саны 200 адамнан аз ауылдар саны – 1333;

Халқының саны 200 адамнан көп ауылдар – 1274.

– Халқының саны аз ауылдар үшін суды тазартатын кешенді блок-модульдер орнатылады. Ал тұрғындары көп ауылдарда модульдер орталық су құбырларымен салынатын болады, – деді Роман Скляр.

СУ ТАЗАРТҚЫШ КЕШЕНДІ БЛОК-МОДУЛЬ ДЕГЕН НЕ?

Министрдің айтуынша бұл – шағын ауылдарда суды тазарту үшін қолданылатын арнайы қондырғы.

– Артықшылығы олардың қарапайымдылығында. Жеңіл орнатылады (2 ай ішінде) және оңай пайдаланылады. Қажет болған жағдайда бір ауылдан екінші ауылға тасымалдауға болады, – дейді Роман Скляр.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ АУЫР АТЛЕТТЕР ОЛИМПИАДАДА АЛҒАН ЖҮЛДЕЛЕРІН ҚАЙТАРДЫ

Қазақстандық ауыр атлеттер Светлана Подобедова мен Ирина Некрасова Олимпиада ойындарында иеленген жүлделерін қайтарды, - деп хабарлайды ҚР ҰОК ресми сайты.

Кеңейтілген допинг тексеруден соң жүлдеден қағылған қазақстандық спортшылар Олимпиада медалін қайтара бастады. Светлана Лондон Олимпиадасының алтын, Ирина Бейжің Олимпиадасының күмісін қайта тапсырды. Қазақстан Ұлттық Олимпиада комитеті Олимпиадалық хартия ережелерін ұстанып, әлемдік спорттағы Қазақстан құрамасының беделін сақтау мақсатында спортшылармен әңгіме жүргізді. Атлеттер түсіністік танытып, төртжылдық додасында иеленген медальдарын қайтарды.

Айта кетелік, 2016 жылы Халықаралық Олимпиада комитетінің Тәртіптік комиссиясы (ХОК) мен Спорттық арбитражды сот (CAS) қазақстандық жеті ауыр атлет пен екі балуанның ХХІХ және ХХХ Олимпиада ойындарында жеңіп алған (Бейжің-2008, Лондон-2012) медальдарын жокка шығарып, олардың допингке қарсы ережені бұзғандарын жария етті. Шешімге сәйкес атлеттер жарыстан шеттетіліп, нәтижелері жокка шығарылды және медальдарды қайтаруға міндеттелді.

Жақын арада қайтарылған медальдар Халықаралық Олимпиада комитетіне жолданады. Жүлдесін әлі күнге дейін қайтармаған спортшылармен келіссөз жүргізуді ҰОК одан әрі жалғастырмақ.

ШЫМКЕНТТЕ БІР ОТБАСЫ ШАТЫР АСТЫНДА ТҰРЫП ЖАТЫР

Шымкентте бүтін бір отбасы далада қалды. «Барар жер, басар тауы» қалмаған Смайыловтар отбасы үш баласымен жанбырлы күнде де шатыр астында күнелтіп жатыр.

Он күннен бері олар ас-суды алыстан тасып ішіп, ашық аспан астында тамақ дайындап жүр екен. Ал, шиегтей балалар болса өз баспаналарының болғанын қалайды. Бұл туралы Евразия арнасына сілтеп Stan.kz хабарлайды.

«Мен шаршадым, шыны керек. 13 жыл болды отандасқанымызға. Біреудің қойын баққанбыз», - дейді көпбалалы ана.

Кеше ғана әлдекімнің баспанасын паналап келген Меруерт Архарбекова аяқасты далада қаламын деп ойламағанын айтады. Пәтер иесінің пәрменімен екі күнде үйді босатып, отбасымен далада қалыпты. Енді амалсыздан отбасымен әлі құжаты рәсімделмеген, бірақ кезінде жартылай ақшасын төлеп меншіктеп жүрген жер теліміне біржола көшіп келген.

Смайыловтар отбасының қолға іліп алар бар дүниесі - азық-түлік, көрпе-төсек

кана. Аз ғана ас аukatтың өзін осы мандағы мешіт қауымы жеткізіп берген. Қала берді, қалталы азаматтар өз қолымен әкеп тапсырыпты. Үй иесінің айтуы бойынша, жақын арада осы манда тұрғын үйдің құрылысын бастамақшы. Сол кезде үйдің ішін жиназбен қамтамасыз етемін дейді. Ал, оған дейін оттасымен осы жерде тұруға мәжбүр.

Отанасы жауынды күнде көрген қорлығын айтып, жыламысырап қалды. Көктен сорғалаған нөсер жауын онсыз күнге күйреп тұрған шатырдың су тамтығын қалдырмапты. Көрпе-төсек, киім-кешек бәрі-бәрі малмандай су болған.

«Ұйықтаған жоқпын, балаларыма су тимесін деп, шатырдың ортасын көтеремін. Қатты жауын кезінде ыдыспен жүрдім, балаларға су тимесін деп сөйтіп жүрдік. Жаңбыр өтті де кетті ғой», - дейді тұрғын Меруерт Архарбекова.

Смайыловтар отбасы әлі күнге пәтер кезегіне тұрмағандығын айтып отыр. Себебі ұлтрақтай жер телімін сатып алу үшін кезінде несие алып, біреуге құжаттарын өткізіпті. Содан бері құжатсыз жүрген көрінеді. Отағасының тұрақты жұмысы да жоқ. Тек отанасының көше сыпырып тапқан ақшасын талғажау етеді. Бұған балалары да көндігіп кеткен.

«Біз де ел қатарлы өмір сүргіміз келеді, негізі. Соған ақша болмай жатыр. Әкем ақша жинап жатыр үйдің құрылысына. Жер сатып алдық. Тас түсіріп, құрылыс бастағалы отырмыз», - дейді Диас Әбдіманап.

Отағасы жақын күнде тұрғын үйдің құрылысын бастамақшы. Бірақ қажетті қаражат тапшы екен. Ел-жұрт қолдау білдірсе, алғыстан басқа айтарым жоқ дейді.

Жетісай АПБ-нің кезекші бөліміне жергілікті тұрғын хабарласып, арызданады. Ол өз арызында Жетісай аудандық әкімшілік ғимаратында отыратын белгісіз азамат «құжаттарын қабылдап алып, егер 70 000 теңге берсең, мемлекеттен берілетін көмек ақша 500 000 теңге шығарып беремін» деп сеніміне кіріп, алаяқтық жолмен 70 000 теңгесін алдап алғанын көрсетеді.

Аталған жайт ҚР ҚК-нің 190-бабы бойынша аудандық полиция бөліміне тіркеліп, күдікті іздестіріледі. Ал, күдікті болса әбден оңай ақша табуға дағдыланып бұл әрекетін одан ары жалғастырып, келесі жәбірленушіні алдауға кіріседі. Бұл жолғы арызданушының айтуынша, ол «Өрлеу»

ЖЕТІСАЙЛЫҚ АЛАЯҚ 500 МЫҢ ТЕҢГЕ ӘЛЕУМЕТТІК КӨМЕК ШЫҒАРЫП БЕРЕМІН ДЕП 35 ТҰРҒЫНДЫ САН СОҚТЫРҒАН

бағдарламасына құжат тапсыруға барады. Құжаттарын қабылдаған азамат 350 000 теңге шығарып беретінін айтып, үстінен 50 000 теңге беруін сұрайды. Алаяқтың сөзіне сенген жәбірленуші аталған соманы беріп, алданып қалған.

Орын алған оқиға Жетісай АПБ-де сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізіліміне енгізіліп, қылмыстық іс тіркеледі. Аудандық полициялардың кәсіби шеберліктері мен қырағылықтарының арқасында, жәбірленушілердің арызы бойынша күдіктіні анықтау мақсатында жердел іздестіру шаралары жүргізілді. Нәтижесінде күдікті ұсталып, ҚР ҚК-нің 190-бабы бойынша қылмыстық іс қозғалып, күдіктінің бұдан бөлек осындай 35 іске қатыстылығы анықталды.

Жәбірленушілердің әрқайсысынан 50-100 мың теңге аралығында ақша алған алаяқ, арызданушыларға жалпы құны 1 500 000 теңге көлемінде шығын келтірген. Қазіргі таңда күдікті кінәсін толық мойындап, іс сотқа жолданған. Тергеп-тексеру амалдары жүргізілуде.

Түркістан облысы полицейлері азаматтарға алаяқтың арбауына түсіп қалмаңыздар деп ескертеді. Кез-келген мемлекеттік бағдарлама бойынша құжат тапсырарда тікелей мамандарға баруларыңызды сұрайды. Ортада «істеп беремін деген белгісіз жандарға» сенбеуге шақырады. Егерде алаяқтың құрбаны немесе куәсі болсаңыз, «102» телефонына шұғыл түрде хабарласыңыздар. Дер кезінде берілген ақпарат қылмыстың ізін суытпай ашуға мүмкіндік береді.

ҚАЗАҚ ҚЫЗЫ ДЗЮДОДАН ЕУРОПА КУБОГЫНДА АЛТЫН АЛДЫ

1-2 маусым күндері Австрияның Лейбниц қаласында дзюдодан жастар арасында ашық Еуропа кубогы өтті. 48 кило салмақта Ақмарал Науатбек қарсыластарының барлығын ұтып, жарыс жеңімпазы атанды. Жастар арасындағы Еуропа кубогына 34 елден 634 дзюдошы қатысты. Ал Қазақстан жастар құрамасы сапында 34 жас татами шебері бак сынады. Жарыс қорытындысы бойынша Қазақстан құрамасы 1 алтын, 2 күміс, 1 қола медаль еншілеп, жалпы есепте 6-орыннан көрінді.

Қоржынға түскен алтын медаль иегері Ақмарал Науатбек бірінші белдесуінде бразилиялық Аманда Лиманы ұтты. Одан кейін неміс қызы Маша Валхаусты жарыс жолынан шығарды. Жартылай финалда

жарысқа бірге барған командаласы Галия Тынбаевамен кездесіп, финалға шықты.

Ақмарал алтын жүлде үшін өткен белдесуде бразилиялық тағы бір дзюдошы қыз Лаура Феррейрамен кездесті. Қарсыласын уақытынан бұрын ұтып, жарыс жеңімпазы болды. Галия Тынбаева қола медаль үшін өткен белдесуінде Ұлыбританиядан келген Сиан Вобровскадан басым болды.

Ерлер арасында Ермек Амангелді (66 кило) мен Болат Біләл (60 кило) күміс жүлдеге ие болды. Бірі финалда жапон спортшысына, бірі бразилиялық дзюдошыға жол берді. Жарыста жалпы есепте ресейлік жас дзюдошылар көш бастады. Олар 3 алтын, 5 қола медаль еншіледі. Жапония мен Франция алғашқы үштікке енді.

Меншік иесі- «Д.АЙДАНА» ЖШС	Бас редактор Ыбырай ШӘРІПОВ	Газет Қазақстан Республикасының Мәдениет ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде 30.12.1999 жылы тіркеліп, тіркеу куәлігі №1005-Г куәлігі берілген.	«Ар-ДАҚ» газетінің компьютерлік орталығында теріліп, Жеке кәсіпкер «ЖК Махмудов.К» баспаханасында басылды. Баспахананың мекен-жайы: Шымкент қаласы, Түркістан көшесі,6	Редакцияның мекен-жайы: Шымкент қаласы, Түркістан көшесі,6
	Бас редактордың орынбасары МОМБЕК ӘБДІӘКІМҰЛЫ	Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы үшін редакция жауап бермейді. «Ар-ДАҚ»-та жарияланған мақала көшіріліп басылса,сілтеме жасалуы міндетті. Кейбір суреттер және материалдар ғаламтордан алынды	Беттеуші-дизайнер Нұрсұлтан ШАРИПОВ	ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ 65475
	Жауапты хатшы НҰРЗИПА БӘЙТЕНОВА			Таралу аймағы - Қазақстан Республикасы
				ardak.gazeta@mail.ru
				Таралым: 5010 Тапсырыс: 460